

Gymnázium Jozefa Gregora Tajovského, Tajovského 25, 974 09 Banská Bystrica

STREDOŠKOLSKÁ OBORNÁ ČINNOSŤ

17 – Pedagogika, psychológia, sociológia

Inakosť na školách

2024

Banská Bystrica

Matúš Boleček

III. ročník

Gymnázium Jozefa Gregora Tajovského, Tajovského 25, 974 09 Banská Bystrica

STREDOŠKOLSKÁ OBORNÁ ČINNOSŤ

17 – Pedagogika, psychológia, sociológia

Inakosť na školách

2024 (jazyková korektúra 2025)

Banská Bystrica

III. ročník štúdia

autor: Matúš Boleček

konzultant: Mgr. Martin Holéczy, PhD.

Čestné vyhlásenie

Týmto vyhlasujeme, že práca stredoškolskej odbornej činnosti „Inakosť na školách“ nebola prihlásená ani prezentovaná v žiadnej inej súťaži, ktorá je pod gestorskom Ministerstva Školstva, vedy, výskumu a Športu SR.

Pod'akovanie

Autor práce by sa chcel poďakovať konzultantovi Mgr. Martinovi Holéczymu, PhD. a Mgr. Barbore Jarotovej, MA za pomoc pri písaní práce. Pod'akovanie patrí aj všetkým kontaktným osobám na školách, ktoré umožnili zber odpovedí od ich žiakov.

Obsah

Úvod	6
1 INAKOSŤ V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ	7
1.2 Skúmané skupiny a ich momentálna situácia	8
1.2.1 Rómovia.....	8
1.2.2 LGBTQ	9
1.2.3 Ukrajinci	11
1.2.4 Žiaci s individuálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.....	12
2 PRIESKUM	13
2.1 Prieskumný cieľ, prieskumné otázky a prieskumný nástroj	13
2.2 Prieskumná vzorka.....	13
2.3 Prieskumné metódy	14
3 INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV PRIESKUMU	15
3.1 Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných škôl a gymnázií voči vybraným špecifickým skupinám (Rómovia, gayovia, lesby, Ukrajinci, transrodové osoby, žiaci so špecifickými výchovno-vzdelávacími potrebami)	15
3.2 Súvis vierovyznania a tolerance k vybraným skupinovým menšinám.....	25
3.3 Rozdiely v postojoch voči lesbám, gayom a transrodovým osobám.....	30
3.4 Frekvencia a dĺžka vplyvu a ich súvislosť s postojom žiakov.....	31
3.5 Analýza osobných komentárov – kvalitatívna analýza.....	34
4 VÝSLEDKY PRÁCE	36
4.1 Praktické odporúčania.....	37
Záver	38
Zhrnutie.....	39
Resumé	39
Zoznam použitej literatúry.....	40
PRÍLOHA 1 Dotazník.....	42
PRÍLOHA 2 Zoznam zapojených škôl	45

Úvod

Slovenská republika pozoruje už niekoľko rokov problémy s náladami v spoločnosti ohľadom menšín, žijúcich na jej území. Média, medzinárodné organizácie, občania a mnohí iní aktéri dlhodobo upozorňujú na polarizáciu spoločnosti a negatívny pohľad na menšiny na Slovensku. V multikultúrnej spoločnosti je tolerancia medzi občanmi priam nevyhnutná, avšak Slovensko v rámci európskych hodnotení dosahuje nízke hodnoty v rámci týchto ukazovateľov. Tolerancie voči rôznym náboženským, etnickým a sexuálnym menšinám sú veľmi zlým obrazom našej krajiny.

Dôvody tejto „netolerancie“, ktorá často prerastá až do nenávisti voči ľuďom, sú predmetom mnohých výskumných skúmaní. Mnohí odborníci hľadajú odpovede na otázky typu prečo naša spoločnosť nedokáže prijať človeka, ak je „iný“, čo to znamená byť „iný“, ako tento problém riešiť, aká by mala byť efektívna výchova v rodinách, v školskom prostredí v kontexte tolerancie k rôznorodým menšinovým skupinám ľudí.

Mohli by sme očakávať, že dnešná generácia, ktorá má vďaka rôznorodým technologickým vymoženostiam neobmedzený prístup k veľkému množstvu informácií, má inovatívne možnosti ako transformovať získané skutočnosti do zmysluplných krokov, bude mať silné presvedčenie ako meniť svet k lepšiemu, hlavne pokiaľ sa jedná o sociálnu nespravodlivosť. Ale je to skutočne tak? V médiách sa stretávame často skôr s opačným obrazom – mladí sú často radikálni a ich postoje sú častokrát veľmi extrémistické a xenofóbne.

V súvislosti s uvedenými skutočnosťami sme si ako cieľ našej práce stanovili zmapovať postoje žiakov stredných škôl a gymnázií k vybraným skupinám ľudí, ktorí prezentujú „inakosť“. V rámci teoretickej analýzy vymedzujeme pojmy inakosť a venujeme sa aj stručnej charakteristike jednotlivých vybraných skupín, ktoré korešpondujú s „inakosťou“. V rámci prieskumnej časti analyzujeme a porovnávame výpovede žiakov s cieľom zistiť, aký je ich postoj k vybraným skupinám. Na zber dát sme využili Bogardusovu škálu sociálnej vzdialenosti, metódu sémantického diferenciálu a otvorené otázky. Zrealizovali sme aj diskusie spojené s aktivitami o rozmanitosti so žiakmi 1. ročníkov gymnázia Jozefa Gregora Tajovského v Banskej Bystrici s cieľom rozvíjať citlivosť a empatiu k rozmanitosti ľudských príbehov, rozšíriť vedomosti o rôznych oblastiach ľudskej rozmanitosti a tiež o možnostiach poskytnutia sociálnej opory a prijatia osôb, ktoré sú v niektorom ohľade aktuálne menšinou.

1 INAKOSŤ V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ

Inakosť vnímame ako odlišnosť od štandardu, priemeru, majority, davu a je zväčša viditeľná v prejavoch správania, konania, riešenia bežných aj rizikových situácií jedinca, prežívajúceho životnú realitu v rôznych kontextoch: hendikepy a obmedzenia telesné, psychické, zmyslové, mentálne, kognitívne, obmedzenia spojené s vekom, výzorom a farbou pleti, príslušnosťou k rodu a pohlaviu, národnosti a rase, vierovyznaniu, ale aj s rozdielnosťou názoru, postoja, svetonázoru a pod. (Dončevová 2016).

Inakosť, rozdielnosť, odlišnosť – fenomén odvodený príslušnosťou k národnosti, pohlaviu, rase, kultúre, etnicite, náboženstvu, veku – nás robí originálnymi, jedinečnými. A to by nemalo byť dôvodom k diskriminácii, rasizmu, nenávisti a xenofóbii. Školy by mali byť miestom slobody, spokojnosti, bezpečia. Učitelia a učiteľky v nich by mali viesť žiakov k rešpektu ľudskej dôstojnosti. Sú skutočne také naše školy?

Obsah vzdelávania školám predpisuje štátny vzdelávací program. Rešpektovanie ľudských práv a inakosti je aktuálne súčasťou osnov napríklad etickej výchovy a občianskej náuky. Michal Rehúš – analytik Centra vzdelávacích analýz sa zhoduje so svojimi spolupracovníkmi v tom, že v oboch predmetoch je téma spracovaná v nedostatočnej miere a pedagógov nikto systematicky nepripravuje, ako ju so žiakmi preberať a nemajú k dispozícii adekvátne a aktuálne metodické materiály.

Učitelia a učiteľky by mali v rámci vyučovania jednotlivých vyučovacích predmetov zaraďovať tzv. prierezové témy. Patrí medzi ne aj výchova o manželstve a rodičovstve či multikultúrna výchova, ktoré sa širšie venujú aj téme rešpektu k inakosti (pozri. Štátny pedagogický ústav 2022). Ťažisko výchovy k rozmanitosti je v slovenských školách v prierezových témach, pri ktorých sa však školy môžu rozhodnúť, akou formou a v akom rozsahu sa im budú venovať. A realita je, žiaľ, taká, že na niektorých školách sa im venuje priestor iba vo veľmi obmedzenej miere alebo vôbec.

Ak mladí ľudia nedostanú odpovede na otázky v rodinnom a školskom prostredí, hľadajú ich inde, hlavne na internete – vytvárajú vlastné diskusné fóra, kde otvárajú viac-menej tabuizované témy o sexualite, reprodukčnej spravodlivosti, sexuálne prenosných chorobách, transrodovosti a tolerancii k LGBTI+ komunite.

Povinným jadrom vzdelávania na slovenských školách v rámci jednotlivých predmetov by mala byť výchova smerujúca k rešpektovaniu kultúrnej, etnickej a rodovej rozmanitosti. Dokonca si myslíme, že by mohol byť vytvorený samostatný vyučovací

predmet, nakoľko otvorený a aktívny prístup pedagógov by určite posilnil na škole atmosféru bezpečia, slobody.

Pojmy inakosť, odlišnosť, rôznorodosť môžu vyvolávať nedôveru ku všetkému cudziemu a strach zo všetkého cudzieho, vyrovnáť sa s odlišnosťami ponúkajú preverené teórie, prístupy, smery, ale aj všeobecne platné múdrosti našich predkov. Prvým predpokladom pre elimináciu týchto negatívnych emócií a prejavov v správaní je poznanie ako uvádza Seidler et al. (2013).

A preto aj my v nasledujúcej kapitole a jej podkapitolách aspoň stručne charakterizujeme jednotlivé skupiny ľudí, ktorí prezentujú inakosť

1.2 Skúmané skupiny a ich momentálna situácia

Slovenská republika je domovom skutočne rôznorodých a rozmanitých ľudí a pre účely tejto práce sme vybrali 6 skupín ľudí, ktorí prezentujú inakosť hlavne v školskom prostredí. Často bývajú terčom predsudkov, stereotypov, až extrémnych agresívnych prejavov, ktoré prehlbujú nenávistné prejavy v celej spoločnosti.

1.2.1 Rómovia

Rómska menšina patrí na Slovensku k jednej z najpočetnejších. Podľa sčítania obyvateľstva v roku 2011 sa k rómskej národnosti prihlásilo 105 738 ľudí, no sociologické meranie Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (2019), *Atlas Rómskych komunít* odhaduje ich počet až na 440 000. Aj napriek tomu, že ide o tak početnú menšinu, sa Rómovia stretávajú s častými predsudkami, medzi ktoré patrí napríklad to, že Rómovia nechcú pracovať, nezáleží im na vzdelaní, majú nezaslúžené výhody a využívajú sociálny systém, sú nebezpeční atď. (Oravec et al. 2018; Horák 2020).

Životná úroveň Rómov je na nízkej úrovni, čo môže byť spôsobené najmä chýbajúcim zamestnaním a vzdelaním, kde sa ale príslušníci tejto menšiny stretávajú s predsudkami a sú znevýhodnení vo viacerých oblastiach. Problémy pri hľadaní práce sú spôsobené aj nedostatočným vzdelaním, ktoré ale Rómom často nie je poskytnuté v plnej miere. Najčastejšími problémami sú zlé školské výsledky rómskych detí, slabá pripravenosť na plnenie povinností v škole, rozdiely vo výchove rómskych a nerómskych detí a nadmerné zastúpenie v špeciálnom školstve (Šuvada 2015; Oravec et al. 2018).

Príčinu neprispôsobivosti Rómov si vysvetľujeme odlišným spôsobom života s iným kultúrnym pozadím, inými hodnotami, ktoré si uvedomujeme, ale nechápeme.

Toto „nepochopenie“ sa potom často odráža aj vo výchovno-vzdelávacom procese a prináša rozčarovanie a frustráciu na oboch stranách. Učitelia rezignujú a rómske deti sa cítia izolované.

Okrem týchto problémov a faktu, že Rómske deti musia čeliť kultúrnym rozdielom a jazykovým bariéram sa kvôli ich pôvodu v školách stretávajú so šikanovaním od spolužiakov a v niektorých prípadoch aj od učiteľov. Toto pre nich vytvára oveľa ťažšie prostredie na štúdium a nepomáha k riešeniu ich momentálnych problémov.

Podľa výročnej správy Stav ľudských práv v roku na Slovensku v roku 2022 (Amnesty International 2023), väčšina rómskych detí je segregovaná v čisto rómskych bežných školách a triedach alebo v špeciálnych školách a triedach, v dôsledku čoho sú odsúdené na nekvalitné segregované vzdelávania a čím sa systematicky upiera právo na vzdelanie a ochranu pred diskrimináciou v základnom školstve. Časté presuny rómskych detí na špeciálne školy boli Slovenskej Republike vyčítané aj Európskou komisiou a tá v roku 2015 začala voči Slovensku aj právne konanie pre podozrenie z porušenia Smernice o rasovej rovnosti. „Slovensko do konca roka nepodniklo opatrenia, ktoré by mali za následok zníženie počtu rómskych detí vzdelávaných oddelene od svojich rovesníkov“ (TASR 2023).

1.2.2 LGBTQ

LGBTQ je skratka označujúca komunitu lesieb, gayov, bisexuálnych, transrodových a queer osôb, ale zároveň zahŕňa aj rôzne sexuálne orientácie a identity nad rámec tých, ktoré sú priamo uvedené v skratke LGBTQ (Duignan 2024). Pre účely porovnania rozdielov medzi jednotlivými skupinami osôb v rámci tejto skupiny sme sa venovali v rámci nášho prieskumu zvlášť lesbám, gayom a transrodovým osobám, no v tejto podkapitole ich popisujeme ako celok.

Ľudia s inou sexuálnou orientáciou žili na Slovensku aj počas 1. ČSR alebo za socializmu, no v tejto dobe túto skutočnosť nedávali najavo, lebo by to pre nich mohlo mať negatívne následky, napr. počas 1.ČSR bol homosexuálny styk trestný – v Čechách zaň hrozil trest do výšky päť rokov väzenia u žien i mužov, na Slovensku do výšky jedného roka, avšak ak išlo iba o homosexuálny vzťah medzi mužmi (Hečková 2022). Hoci v súčasnosti homosexualita či tranzícia nie sú na Slovensku zákonom zakázané, osoby z LGBTQ komunity čelia predsudkom a Slovensko má dlhodobé problémy v oblasti ochrany ich práv. Bol realizovaný celoslovenský LGBT prieskum (Kuruc a Jablonická Zezulová 2017), z ktorého vyplýva, že 39,1 % respondentov

a respondentiek zažilo diskrimináciu a až dve tretiny respondentov a respondentiek bolo subjektom vyhrožok, nadávok alebo žartov preto, že sú LGBT. Ďalším zistením bolo, že až 44,1 % sa vyhýba držaniu sa za ruky s partnerom/partnerkou, pretože sa bojí, že bude napadnutá, ohrozovaná alebo obťažovaná.

Mimovládna organizácia Amnesty International (2023) v jej každoročnej správe o stave ľudských práv opätovne kritizovala SR za neprijatie žiadnych opatrení smerujúcich k legalizácii partnerských zväzkov párov rovnakého pohlavia a taktiež za povinnosť nútenej sterilizácie pre transrodových ľudí podstupujúcich úradnú zmenu rodu.

Prostredie na školách taktiež nie je pre ľudí z LGBTQ komunity prijateľným priestorom. Z prieskumov Štátnej školskej inšpekcie vyplýva, že „najväčší počet študentov má problém so spolužiakmi s inou sexuálnou orientáciou“ (Kuruc a Jablonická Zezulová 2017, s. 58). Z celoslovenského LGBT prieskumu vyplýva, že takmer polovica z respondentov ich prieskumu zažila nepríjemné skúsenosti v škole alebo na univerzite – čo je naozaj vysoké číslo a indikuje, že pre LGBT ľudí je škola jedným z najmenej bezpečných prostredí (Kuruc a Jablonická Zezulová 2017). Urážky a negatívne komentáre nemusia však nutne pochádzať len od žiakov, nakoľko aj Zemaníková (2023) uvádza prípady, kedy boli zdrojom posmeškov aj samotní učitelia na škole.

Za jeden z dôvodov neadekvátneho vnímania tejto menšiny v spoločnosti považujeme aj vyjadrenia vrcholových politikov, ktoré túto komunitu často prezentujú ako zlú alebo nebezpečnú. Nedávnym príkladom môže byť napríklad vyjadrenie predsedu KDH, Milana Majerského, ktorý na otázku ohľadom toho, či je pre Slovensko väčšia hrozba korupcia alebo LGBTI+, odpovedal: „*Obidve sú nešťastím ktorejkoľvek krajiny, nielen Slovenska – aj korupcia, aj LGBTI+. Sú to plagy, ktoré ničia krajinu. Ktorúkoľvek.*“ Toto vyjadrenie bolo médiami prijaté veľmi negatívne a malo za následok aj trestné oznámenie od mimovládnej organizácie Inštitút ľudských práv (Dedinský 2023). Nevhodným vyjadreniam sa ale nevyhol ani momentálny predseda vlády Róbert Fico, ktorý sa k transrodovým osobám vyjadril nasledujúcim postojom: „*Ja si neželám, aby tu chodili ľudia, ktorí budú tvrdiť, že sú ženy a budú mať medzi nohami 20 centimetrového pindúra.*“ Autormi ďalších nevhodných výrokov boli napríklad aj Igor Matovič, Boris Kollár, Marián Kotleba, Anna Záborská a ďalší (Staruch 2022). Takéto prejavy od „zástupcov ľudu“ majú za následok iba ďalšiu nenávisť a polarizáciu spoločnosti, čo je veľmi zlé pre obe strany.

Zarážajúcimi sú aj negatívne postoje a prejavy vyšších cirkevných predstaviteľov, ktorí by mali šíriť lásku medzi ľuďmi navzájom, možno uviesť príklad z Poľska, kde

krakovský arcibiskup Jędraszewski vo svojej kázni označil komunitu LGBT ľudí za „dúhový mor“. Jeho tvrdenie podporili aj niektorí biskupi z Čiech, Maďarska a aj zo Slovenska (Filová a Štefúnová 2019).

Pozitívom ale je, že Vatikán je v dnešnej dobe k homosexuálnym párom tolerantnejší. V roku 2023 pápež František umožnil katolíckym kňazom, aby mohli žehnať homosexuálnym párom za podmienky, že sa obrad nesmie podobat' tradičnému kresťanskému obradu vstupu do manželstva (TASR 2023).

1.2.3 Ukrajinci

Občania Ukrajiny sú najpočetnejšou skupinou cudzincov na Slovensku. „Na konci roka 2021 predstavovali zhruba polovicu štátnych príslušníkov tretích krajín a v priebehu roka 2022 ich podiel v dôsledku ruskej agresie na Ukrajine vzrástol na 70,5 %.” (Veselková a Hábel 2023, s. 2)

Po začiatku vojnového konfliktu na Ukrajine sa na územie Slovenska začali presúvať veľké skupiny ľudí utekajúcich pred vojnovým konfliktom a táto skupina obyvateľstva nadobudla nárok na základnú sociálnu pomoc a nárok na iné benefity ako napríklad bezplatné cestovanie v MHD. (Veselková a Hábel 2023; TASR 2022). Tieto benefity boli väčšinou spoločnosti akceptované, no našli sa aj kritici, ktorých prejavy obracali spoločnosť proti tejto skupine obyvateľov.

Príliv migrantov zahŕňal aj deti, ktoré sa s požiadavkou vzdelávania obrátili na slovenské školy. V súvislosti so vzdelávaním týchto detí sa do popredia dostala otázka povinnej školskej dochádzky – na rozdiel od Českej republiky, kde je školská dochádzka povinná už od septembra 2022, povinná školská dochádzka na ukrajinské deti na Slovensku neplatí (Hercegová 2023). Týmto sa porušuje ich právo na bezplatné a povinné základné vzdelanie podľa Dohovoru o právach dieťaťa (Mihalková 2023).

Ukrajinské deti na slovenských školách najčastejšie čelia najmä jazykovej bariére, ktorá ich obmedzuje pri vzdelávaní. Slovenský vzdelávací systém nie je ani zďaleka týmto žiakom prispôsobený. Rovnako ako pri predošlých skupinách, nie je možné vylúčiť ani šikanu týchto žiakov ich spolužiakmi.

Cieľom výchovy v školskom prostredí by malo byť rozvíjanie tolerancie iných národností a formovanie žiakov k pochopeniu, rešpektu iných kultúr, ich tradícií a mentalít a prirodzeného záujmu o nich na úrovni jazyka, jedla, hudby, tanca, kultúrnych pamiatok, literatúry. Ale súčasťou by malo byť aj pochopenie zákonitostí migrácie/emigrácie vzhľadom na globálne problémy – vojnové konflikty, hlad, chudoba

a nevyhnutnosť pomoci pri integrácii ľudí, ktorí sú nie vlastnou vinou nútení hľadať si nový domov, ako uvádza Dončevová (2016).

1.2.4 Žiaci s individuálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Do kategórie žiakov s individuálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo tiež špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) je možné zaradiť 3 základné skupiny žiakov, a to žiakov so zdravotným znevýhodnením, žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a žiakov s nadaním (ŠŠI 2021).

Žiaci so zdravotným postihnutím predstavujú žiakov s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť k ich plnému a účinnému zapojeniu sa do života. Preto by malo byť cieľom výchovy v školskom prostredí viesť intaktných žiakov k poznaniu, že medzi nami prirodzene žijú ľudia, ktorí sa narodili alebo počas života získali rôzne typy obmedzení a potrebujú rešpekt zo strany intaktných žiakov, nie ďalšie prekážky – nimi vytvorenými. Títo žiaci nepotrebujú súcit, ale empatiu a vhodné podmienky korešpondujúce s ich potrebami. Benefitom tejto výchovy je tiež uvedomenie si hodnoty zdravia (Lengyelová 2021).

Žiaci s ŠVVP (žiaci s vývinovými poruchami učenia, narušenou komunikačnou schopnosťou, s poruchami autistického spektra, s ADHD, psychickými ochoreniami....) sú často na školách vzdelávaní pomocou integrácie s ostatnými intaktnými žiakmi. V niektorých prípadoch majú nárok aj na pomoc prostredníctvom osobného asistenta alebo asistenta učiteľa.

2 PRIESKUM

2.1 Prieskumný cieľ, prieskumné otázky a prieskumný nástroj

Cieľom nášho prieskumu bolo zistiť rozdiely v postojoch medzi žiakmi stredných odborných škôl a gymnázií voči Rómom, gayom, lesbám, Ukrajincom, transrodovým osobám, žiakom s individuálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Stanovili sme si nasledujúce prieskumné otázky:

1. Majú žiaci stredných odborných škôl menej tolerantné postoje voči vybraným špecifickým skupinám (Rómovia, gayovia, lesby, Ukrajinci, transrodové osoby, žiaci s individuálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami) ako žiaci gymnázií?
2. Sú žiaci stredných škôl s vierovyznaním menej tolerantní voči sexuálnym menšinám ako žiaci bez vyznania?
3. Zistíme rozdiely v postojoch k skupine gayov, transrodových osôb a lesieb z pohľadu žiakov stredných odborných škôl a gymnázií?
4. Aká je súvislosť medzi frekvenciou a dĺžkou sociálnej interakcie s vybranými skupinami (Rómovia, transrodové osoby) a postojom k nim?
5. Aké sú špecifické postrehy a pripomienky k vybraným skupinám (kvalitatívna analýza). Prevládajú pozitívne, negatívne, neutrálne alebo nenávisťné postoje?

Náš prieskum bol realizovaný pomocou anonymného online formulára na platforme Google Forms, ktorý bol rozoslaný na kontaktné e-mailové adresy vybraných stredných škôl.

2.2 Prieskumná vzorka

Do prieskumu bolo zapojených celkovo 48 škôl zo všetkých krajov Slovenska, konkrétne 40 stredných odborných škôl a 8 gymnázií. Prieskumu sa zúčastnilo 1104 respondentov, ale 65 odpovedí bolo vylúčených, a to z dôvodu napr:

- neexistujúcich názvov škôl, napríklad „Škola rasizmu a homofóbie“, „Turbotechnická pre k****ov“, a. i.
- neidentifikovateľné názvy škôl, napríklad „Obchodná akadémia“, „Žilina“, „Nitra“,
- neexistujúce pohlavia v kolónke „iné“, napríklad „Vojenská bojová helikoptéra“, „Cristiano Ronaldo“, „Mazda Miata 1995“ ...

Výsledný počet respondentov v súvislosti s výskumnou mortalitou bol 1039.

2.3 Prieskumné metódy

Na získanie výskumných dát sme uplatnili dva štandardizované dotazníky a na kvalitatívnu analýzu sme využili nami konštruované prieskumné otázky.

Škála sociálnej vzdialenosti

Na meranie tolerancie k vybraným skupinám sme využili Bogardusovu škálu sociálnej vzdialenosti (Kollárik 2008), pričom sme jednotlivé kategórie flexibilne upravili v kontexte so školským prostredím. Respondenti mali na výber celkovo 6 možností pri odpovedi na otázku „Prijal by som osobu ako:“ 1. spolusediaceho v lavici, 2. môjho kamaráta, 3. žiaka v mojej triede, 4. žiaka inej triedy na škole, 5. žiaka inej školy, 6. vylúčil by som ho zo svojej krajiny.

Cieľom tejto sekcie je mapovať ochotu respondenta akceptovať alebo naopak vyčleniť príslušníka určitej skupiny ľudí z jeho okolia.

Metóda sémantického diferenciálu

Ďalej sme použili modifikovanú metódu sémantického diferenciálu, ktorá bola vyvinutá Charlesom Osgoodom v roku 1952. Adjektíva použité v dotazníku sú hodnotené prostredníctvom 5-stupňovej škály a obsahujú nasledovné protikladné prídavné mená:

1. bezpečný – nebezpečný,
2. známy – tajomný,
3. príťažlivý – nepríťažlivý,
4. zdravý – chorý,
5. potrebný – nepotrebný,
6. slobodný – obmedzovaný.

Frekvencia kontaktu s vybranými skupinami ľudí

Frekvenciu kontaktu sme zisťovali prostredníctvom nami vytvoreného výroku, ktorý respondenti hodnotili na škále, ktorá mala 6 stupňov. Respondent mal pri odpovedi na otázku „Ako často prichádzaš do kontaktu s príslušníkom skúmanej menšiny?“ na výber 6 odpovedí: každý deň - v triede, každý deň - mimo triedy, aspoň raz za týždeň, aspoň raz za mesiac, aspoň raz za rok, nikdy som sa nestretol s takouto osobou. Získané výsledky boli následne použité na skúmanie súvislosti medzi frekvenciou a dĺžkou sociálnej interakcie s vybranými skupinami ľudí a postojmi k nim.

3 INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV PRIESKUMU

Táto kapitola prezentuje výsledky prieskumu realizovaného podľa metodiky opisanej v druhej kapitole. Všetky údaje uvedené v tabuľkách pochádzajú výhradne z tohto prieskumu, bez využitia externých zdrojov.

3.1 Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných škôl a gymnázií voči vybraným špecifickým skupinám (Rómovia, gayovia, lesby, Ukrajinci, transrodové osoby, žiaci so špecifickými výchovno-vzdelávacími potrebami)

Uvádzame tabuľku, ktorá charakterizuje výskumnú vzorku v kontexte s prieskumnou otázkou:

Tabuľka 1: Celkový počet a pohlavie respondentov stredných škôl a gymnázií

Typ školy	Stredné odborné školy				Gymnáziá			
Pohlavie	Muži	Ženy	Iné	Spolu	Muži	Ženy	Iné	Spolu
Počet respondentov	303	538	12	853	51	131	4	186

Postoje žiakov stredných škôl a gymnázií k Rómom

Tabuľka 2 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k Rómom pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	Stredné odborné školy			Gymnáziá		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
spolusediaci v lavici	36,30%	43,49%	58,33%	49,02%	54,96%	25,00%
môj kamarát	51,49%	60,22%	66,67%	74,51%	65,65%	50,00%
žiak v mojej triede	68,98%	81,04%	75,00%	86,27%	87,02%	75,00%
žiak inej triedy	76,57%	86,25%	75,00%	94,12%	94,66%	75,00%
žiak inej školy	80,53%	91,64%	83,33%	96,08%	97,71%	75,00%
vylúčil by som ho zo svojej krajiny	19,47%	8,36%	16,67%	3,92%	2,29%	25,00%

Z tabuľky 2, kde sú spracované výsledky prieskumu pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti, vyplýva, že žiaci gymnázií sú k Rómom tolerantnejší a sú ochotní túto skupinu ľudí „pustiť bližšie k sebe“. Až o 13% mužov a 10% žien viac by

bolo ochotných s príslušníkom rómskeho etnika sedieť v jednej lavici. Rozdiely sú väčšie u mužov, kde je v každej meranej situácii, až na výnimku prijatia Róma ako spolusediaceho v lavici alebo jeho úplného vylúčenia, možné pozorovať skoro 20%-ný rozdiel. Tento rozdiel je u dievčat menej badateľný, no stále je miera prijatia tejto skupiny ľudí u žien navštevujúcich gymnáziá vyššia.

Pozoruhodný je aj fakt, že takmer 20% respondentov mužského pohlavia zo stredných odborných škôl by Róma úplne vylúčilo zo svojej krajiny, zatiaľ čo gymnazisti s týmto postojom tvorili iba necelé 4 percentá vzorky. Môžeme teda konštatovať, že miera prijatia Rómov je na gymnáziách vyššia ako na stredných odborných školách.

Tabuľka 3 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k Rómom pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
bezpečný - nebezpečný	3,11	2,88	2,67	3,25	3,00	3,25
známy - tajomný	2,72	2,73	2,92	2,69	2,63	2,00
príťažlivý - nepríťažlivý	3,98	3,69	3,17	3,86	3,82	4,50
zdravý - chorý	3,12	2,79	2,00	3,06	2,56	2,00
potrebný - nepotrebný	3,10	2,68	2,58	2,63	2,48	2,75
slobodný- obmedzovaný	2,53	2,52	3,08	2,22	2,73	2,75

Pri porovnaní výsledkov za pomoci metódy sémantického diferenciálu (Príloha 1, Tabuľka 3), je možné pozorovať, že namerané hodnoty sú podobné a vo väčšine prípadov sa pohybujú okolo stredovej hodnoty 3,00, s odchýlkou najviac 0,2 bodu. Výnimkou je ale kritérium „príťažlivý – nepríťažlivý“, kde sa hodnoty vo všetkých porovnávaných vzorkách približujú skôr k číselnej hodnote 4, čiže je možné konštatovať, že obe skupiny respondentov považujú Rómov za skôr nepríťažlivých.

Na rozdiel od Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti (Príloha 1, Tabuľka 2), nebolo pomocou metódy sémantického diferenciálu (Príloha 1, Tabuľka 3) možné určiť jasný rozdiel v postojoch týchto skupín respondentov a v niektorých prípadoch inklinovali k negatívnej možnosti práve gymnazisti – napríklad pri porovnaní výsledkov na základe kritéria „bezpečný – nebezpečný“, je viditeľné, že gymnazisti považovali Rómov za nebezpečných o niečo viac ako žiaci SOŠ.

Z tabuľky taktiež vyplývajú aj rozdiely medzi jednotlivými pohlaviami – ženy na gymnáziách a aj na stredných odborných školách inklinovali k výberu pozitívnych pojmov, čo je možné vidieť pri každom meranom kritériu.

Žiaci a žiačky gymnázií sú k Rómom tolerantnejší – sú ochotní ich pustiť „bližšie“ k sebe a taktiež menej z nich zdieľa postoj, že by takéto osoby vylúčili zo svojej krajiny.

Postoje žiakov stredných škôl a gymnázií k gayom

Tabuľka 4 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií ku gayom pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
spolusediaci v lavici	26,73%	53,90%	83,33%	49,02%	70,23%	75,00%
môj kamarát	37,29%	73,42%	83,33%	66,67%	80,92%	100,00%
žiak v mojej triede	48,51%	84,01%	83,33%	78,43%	91,60%	100,00%
žiak inej triedy	57,10%	88,48%	83,33%	86,27%	96,18%	100,00%
žiak inej školy	64,36%	92,19%	83,33%	90,20%	97,71%	100,00%
vylúčil by som ho zo svojej krajiny	35,64%	7,81%	16,67%	9,80%	2,29%	0,00%

Z výsledkov merania sociálnej vzdialenosti respondentov ku gayom vyplýva, že iba necelých 27% mužov na stredných odborných školách by bolo ochotných sedieť v jednej lavici s gayom. Na gymnáziách bola táto hodnota takmer dvojnásobná – 49%. Ku gayom boli ale v oboch prípadoch tolerantnejšie ženy, kde na stredných odborných školách súhlasí so sedením v jednej lavici s gayom necelých 54% respondentiek a na gymnáziách je to až 70%. Rozdiely v nameraných hodnotách medzi mužmi sú viditeľné naprieč každým stupňom a rozdiely v niektorých prípadoch dosahovali až 30 percent. U žien boli tieto rozdiely menšie – väčšinou do 10%. Ženy boli celkovo ku gayom tolerantnejšie aj na stredných odborných školách a aj na gymnáziách – takmer tri štvrtiny respondentiek na stredných odborných školách by prijali gaya ako svojho kamaráta a pri gymnazistkách sú to až štyri pätiny.

Pozoruhodným zistením je, že viac ako tretina mužov na stredných odborných školách by gaya úplne vylúčila zo svojej krajiny. To znamená, že je na stredných školách

viac mužov, ktorí by takúto osobu úplne vylúčili zo svojej krajiny ako tých, ktorí by s ňou boli ochotní sedieť v jednej lavici.

Možné je usúdiť, že žiaci gymnázií sú opäť tolerantnejší ako žiaci stredných odborných škôl. Okrem rozdielov vo všeobecnosti je ale možné pozorovať aj veľké rozdiely medzi jednotlivými pohlaviami a taktiež je viditeľný odpor voči tejto skupine obyvateľstva najmä u mužov.

Tabuľka 5 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií ku gayom pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
bezpečný - nebezpečný	2,82	1,90	1,83	2,16	1,56	2,75
známy - tajomný	2,83	2,32	2,00	2,75	2,12	2,50
príťažlivý - nepríťažlivý	4,17	3,39	2,67	4,08	3,29	3,00
zdravý - chorý	3,43	2,52	1,83	2,94	2,00	3,50
potrebný - nepotrebný	3,54	2,41	2,25	2,82	2,12	3,00
slobodný - obmedzovaný	2,89	2,88	3,42	2,76	3,50	3,50

Meranie pomocou metódy sémantického diferenciálu opäť poukazuje najmä na rozdiely medzi pohlaviami, no je možné pozorovať aj viditeľné rozdiely medzi výsledkami odlišných typov škôl. Najtolerantnejšími ku gayom sú jednoznačne ženy na gymnáziách, ktoré ich považujú za bezpečných (s nameranou hodnotou 1,56), potrebných (2,12) a zdravých (2,00). Toto môže mať súvis aj s poznaním tejto skupiny obyvateľstva – pri kritériu „známy – tajomný“ gymnazistky inklinovali práve k možnosti „známy“. Tolerantné voči gayom boli aj ženy na stredných odborných školách, kde bola každá nameraná hodnota, s výnimkou kritéria „príťažlivý – nepríťažlivý“ pod strednou hodnotou – 3. Podobný výsledok je možné vidieť aj u mužov na gymnáziách, kde ale výsledky korešpondovali s pozitívnymi hodnotám a bližšie k strednej hodnote. Väčšia bola aj odchýlka pri kritériu „príťažlivý – nepríťažlivý“, kde muži na gymnáziách dosahovali hodnotu vyššiu ako 4. Je teda možné usúdiť, že muži na gymnáziách, považovali gayov skôr za nepríťažlivých.

Pri žiakoch stredných odborných škôl je možné pozorovať, že častejšie označovali možnosti „nepotrebný, chorý a nepríťažlivý“. Výsledky ostatných kritérií sa pohybovali

okolo strednej hodnoty, no môžeme tvrdiť, že najbližšie k negatívnym hodnoteniam mali opäť muži na stredných odborných školách.

Z uskutočnených meraní vyplýva, že žiaci stredných odborných škôl sú menej tolerantní ku gayom a najviac je to viditeľné práve u mužov. Taktiež je možné pozorovať rozdiely medzi akceptovaním tejto skupiny v rámci pohlaví – ženy na SOŠ a aj na gymnáziách sú oveľa tolerantnejšie ku gayom ako muži na zodpovedajúcich školách.

Postoje žiakov stredných škôl a gymnázií k Ukrajincom

Tabuľka 6 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k Ukrajinskej menšine pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
spolusediaci v lavici	43,89%	47,96%	66,67%	68,63%	68,70%	50,00%
môj kamarát	55,78%	62,27%	75,00%	88,24%	78,63%	75,00%
žiak v mojej triede	75,25%	81,78%	75,00%	96,08%	88,55%	75,00%
žiak inej triedy	81,52%	86,62%	83,33%	96,08%	95,42%	75,00%
žiak inej školy	85,48%	89,59%	83,33%	96,08%	98,47%	75,00%
vylúčil by som ho zo svojej krajiny	14,52%	10,41%	16,67%	3,92%	1,53%	25,00%

V porovnaní s dvoma predošlými menšinami je na základe škály sociálnej vzdialenosti (Príloha 1, Tabuľka 6) ukrajinská menšina na školách tolerovaná viac. Aj napriek tomu sú viditeľné rozdiely medzi toleranciou pri žiakoch stredných odborných škôl a pri žiakoch gymnázií – takmer 44% mužov na strednej odbornej škole by prijalo osobu z Ukrajiny ako svojho spolusediaceho, ale na gymnáziách je to až 68%. Ako kamaráta by ju prijalo necelých 56% mužov na SOŠ, no na gymnáziách je to až necelých 90%. So znižujúcou sa „vzdialenosťou“ tento rozdiel klesá – z 25%, pri prijatí osoby ako svojho spolusediaceho, klesne na necelých 11% pri akceptácii Ukrajinca ako žiaka inej školy. 14% mužov na SOŠ by ale takúto osobu stále vylúčilo zo svojej krajiny úplne, zatiaľ čo na gymnáziách je to menej ako 4%.

Rozdiely medzi ženami na SOŠ a na gymnáziách sú taktiež viditeľné, no nie sú tak zjavné, ako pri porovnaní mužov. Zaujímavosťou je, že muži na gymnáziách sú v niektorých prípadoch k osobám z Ukrajiny tolerantnejší ako ženy – v otázke prijatia

osoby ako spolusediaceho zaostávajú len o 0,07% a sú ochotnejší prijať osobu z Ukrajiny ako svojho kamaráta, spolužiaka, žiaka inej triedy alebo aj inej školy. Zároveň ale viac gymnazistov označilo možnosť, že by osobu z Ukrajiny vylúčili zo svojej krajiny – 3,9% mužov proti 1,5% ženám.

Tabuľka 7 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k osobám z Ukrajiny pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
bezpečný - nebezpečný	2,38	2,43	2,17	2,16	1,92	2,50
známy - tajomný	2,60	2,73	2,83	2,88	2,74	3,00
príťažlivý - nepríťažlivý	3,10	3,00	3,25	2,75	2,65	3,00
zdravý - chorý	2,42	2,36	2,25	2,25	1,89	2,50
potrebný - nepotrebný	2,73	2,56	2,58	2,24	2,23	2,50
slobodný - obmedzovaný	2,56	2,51	2,67	2,29	2,71	1,75

Na základe výsledkov merania prezentovaných v Tabuľke 7 z Prílohy 1 je možné konštatovať, že respondenti boli vo všeobecnosti k Ukrajinskej menšine tolerantní – všetky hodnoty, až na výnimku kritéria „príťažlivý – nepríťažlivý“, sa približovali kladným hodnotám.

Rozdiely medzi strednými odbornými školami a gymnáziami sú v tomto prípade celkom nízke a jediný značný rozdiel možno pozorovať pri mužských respondentoch, pri kritériu „potrebný – nepotrebný“, kde je rozdiel medzi priemerami 0.49 boda, čo by znamenalo, že žiaci na gymnáziách považujú osoby z Ukrajiny za potrebné o niečo častejšie. Na druhú stranu ale muži na SOŠ považujú Ukrajincov za viacej obmedzovaných.

Z tohto dôvodu môžeme konštatovať, že rozdiely medzi toleranciou osôb z Ukrajiny sú viditeľné najmä pri použití Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti, kde sa rozdiely pohybujú v rozmedzí 10 – 30%. Zároveň je dôležité opäť podotknúť, že takmer 90% študentov gymnázií by prijalo osobu z Ukrajiny ako svojho kamaráta a až 96% ako svojho spolužiaka, čo považujeme za pozitívum. Metóda sémantického diferenciálu ale tieto rozdiely nijako výrazne nepotvrzuje.

Postoje žiakov stredných škôl a gymnázií k transrodovým osobám

Tabuľka 8 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k transrodovým osobám pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
spolusediaci v lavici	20,46%	42,19%	83,33%	35,29%	56,49%	75,00%
môj kamarát	25,08%	52,42%	83,33%	45,10%	64,89%	100,00%
žiak v mojej triede	37,62%	68,22%	83,33%	50,98%	80,15%	100,00%
žiak inej triedy	45,54%	78,44%	83,33%	58,82%	87,79%	100,00%
žiak inej školy	53,47%	86,99%	83,33%	72,55%	92,37%	100,00%
vylúčil by som ju zo svojej krajiny	46,53%	13,01%	16,67%	27,45%	7,63%	0,00%

Transrodové osoby sú v porovnaní s ostatnými skupinami pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti (Príloha 1, Tabuľka 8) vnímané najhoršie. Aj pri nich je možné pozorovať značné rozdiely medzi postojmi žiakov stredných odborných škôl a gymnázií. Pozoruhodným je ale aj výsledok mužov na stredných odborných školách, ktorí by transrodovú osobu vylúčili zo svojej krajiny až v 46% prípadov. Zároveň, je menej žiakov mužského pohlavia na SOŠ, ktorí by takúto osobu prijali ako žiaka na ich škole (v ich triede alebo inej), ako žiakov, ktorí by ju vylúčili z krajiny úplne. Tento výsledok rozhodne považujeme za znepokojujúci. Percento žiakov s podobným postojom na gymnáziách je oveľa nižšie, no s hodnotou 27,45% je stále dosť vysoké – každý štvrtý gymnazista mužského pohlavia by nechcel, aby v jeho krajine žila transrodová osoba.

Rozdiely medzi akceptáciou tejto skupiny na základe jednotlivých kritérií sa pohybujú medzi 9% - 20% v prípade mužov a medzi 5% - 14% v prípade žien. Gymnazisti oboch pohlaví sú výraznejšie tolerantnejší k transrodovým osobám na základe každého ukazovateľa uvedeného v tabuľke.

Výsledky prieskumu postoja respondentov k transrodovým osobám pomocou metódy sémantického diferenciálu (Tabuľka 9) nepotvrdzujú značné rozdiely medzi vnímaním tejto skupiny obyvateľstva medzi žiakmi stredných odborných škôl a gymnáziami.

Tabuľka 9 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k transrodovým osobám pomocou metódy sémantického diferenciatu.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
bezpečný - nebezpečný	3,26	2,42	1,83	2,82	1,99	2,25
známy - tajomný	3,19	2,75	2,33	3,12	2,62	2,00
príťažlivý - nepríťažlivý	4,23	3,57	2,42	4,31	3,43	3,00
zdravý - chorý	3,76	2,88	1,83	3,76	2,45	2,25
potrebný - nepotrebný	3,80	2,78	2,42	3,53	2,41	3,50
slobodný - obmedzovaný	3,10	3,12	3,67	3,18	3,62	3,75

Vo väčšine kritérií sa skupiny respondentov zhodujú. Muži na SOŠ a gymnáziách sa pohybovali okolo stredovej hodnoty pri kritériách „bezpečný – nebezpečný“, „známy – tajomný“ a „slobodný – obmedzovaný“. Pri zvyšných troch kritériách sa približovali skôr k negatívnym vlastnostiam – chorý, nepotrebný a nepríťažlivý. Dôležité je podotknúť vysokú hodnotu pri kritériu „príťažlivý – nepríťažlivý“, kde sa ale respondenti zo stredných odborných škôl a gymnázií zhodujú, keďže táto hodnota je vysoká v oboch prípadoch. Z týchto dôvodov nie je možné jednoznačne povedať, že by jedna skupina bola menej alebo viac tolerantná, keďže rozdiely sú minimálne a nie sú úplne jednostranné.

Meranie zároveň ukazuje, že respondentky z gymnázií boli tolerantnejšie ako žiačky SOŠ a považovali transrodové osoby za bezpečné (s priemernou hodnotou 1,99) a zároveň za skôr obmedzované (3,62). Rozdiely ale, rovnako ako pri mužoch, nie sú veľké a ani jednostranné, čiže nemôžeme jednoznačne povedať, že by jedna zo skupín bola menej alebo viac tolerantná k tejto menšine.

Postoje žiakov stredných škôl a gymnázií k žiakom s individuálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Tabuľka 10 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k žiakom s IŠP pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
spolusediaci v lavici	48,18%	54,83%	75,00%	60,78%	59,54%	25,00%

môj kamarát	62,71%	72,49%	75,00%	74,51%	75,57%	75,00%
žiak v mojej triede	86,14%	91,45%	91,67%	88,24%	93,13%	75,00%
žiak inej triedy	91,42%	96,10%	91,67%	98,04%	97,71%	75,00%
žiak inej školy	95,38%	98,51%	91,67%	98,04%	98,47%	75,00%
vylúčil by som ho zo svojej krajiny	4,62%	1,49%	8,33%	1,96%	1,53%	25,00%

Z výsledkov merania sociálnej vzdialenosti vyplýva, že značné rozdiely medzi akceptáciou žiakov s ŠVVP sa vyskytujú len u mužov. Pri ženách sú tejto rozdiely nižšie ako 4% a v niektorých prípadoch sú v rámci desiatín alebo stotín percenta. Muži na stredných odborných školách sú ale o niečo menej ochotní akceptovať takýchto žiakov ako svojich spolusediacich (48% oproti 60% na gymnáziách) a taktiež ako svojich kamarátov (63% oproti 75%). Tieto rozdiely sa ale vyrovnávajú pri otázke prijatia žiaka s IŠP ako člena triedy, kde je rozdiel iba dvojpercentný. 4,6% mužov navštevujúcich stredné odborné školy by takéhoto žiaka vylúčilo zo svojej krajiny, zatiaľ čo na gymnáziách sa takýto postoj vyskytol v necelých 2% prípadov.

Tabuľka 11 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k žiakom s IŠP pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
bezpečný - nebezpečný	2,02	1,91	1,33	2,10	1,89	2,75
známy - tajomný	2,38	2,47	1,92	2,59	2,43	1,75
príťažlivý - nepríťažlivý	3,10	2,86	2,58	3,08	2,83	3,75
zdravý - chorý	3,08	2,79	2,58	3,25	2,82	3,75
potrebný - nepotrebný	2,57	2,15	1,83	2,51	2,10	2,75
slobodný - obmedzovaný	2,31	2,46	2,00	2,47	2,67	2,50

Pri pozorovaní postoja k žiakom s individuálnymi študijnými potrebami za použitia metódy sémantického diferenciálu neboli jednoznačne viditeľné rozdiely medzi výsledkami žiakov stredných odborných škôl a gymnázií a to aj pri mužoch a aj pri ženách. Výrazné rozdiely sa nevyskytovali ani pri porovnávaní výsledkov jednotlivých pohlaví.

Žiaci s IŠP sú zároveň považovaní všeobecne za bezpečných (hodnoty okolo 2.00), skôr známych (hodnoty okolo 2.5), ani prítiažlivých, ani neprítiažlivých (hodnoty okolo stredovej – 3.00), taktiež ani chorých alebo zdravých (hodnoty okolo 3.00). Sú taktiež považovaní za potrebných (2.2) a skôr za slobodných (2.4).

Na záver je možné tvrdiť, že rozdiely pri vnímaní žiakov s individuálnymi študijnými potrebami nie sú úplne jednoznačne viditeľné. Pri ženách boli tieto rozdiely zanedbateľné a pri mužoch boli zistené iba minimálne rozdiely za použitia Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

Postoje žiakov stredných škôl a gymnázií k lesbám

Tabuľka 12 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k lesbám pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
spolusediaci v lavici	42,57%	52,79%	91,67%	64,71%	67,94%	75,00%
môj kamarát	52,48%	69,14%	91,67%	72,55%	77,10%	100,00%
žiak v mojej triede	63,70%	83,83%	91,67%	88,24%	89,31%	100,00%
žiak inej triedy	67,99%	86,25%	91,67%	88,24%	93,89%	100,00%
žiak inej školy	76,90%	92,57%	91,67%	94,12%	96,18%	100,00%
vylúčil by som ho zo svojej krajiny	23,10%	7,43%	8,33%	5,88%	3,82%	0,00%

Z tabuľky 12 (Príloha 1) bolo zistené, že lesbu by ako svoju spolusediacu prijalo takmer 43% mužov na stredných odborných školách a takmer 65% na gymnáziách, čo predstavuje viac ako 20%-ný rozdiel. Podobný rozdiel je viditeľný aj pri ostatných možnostiach, z čoho vyplýva, že tolerancia mužov voči lesbám je vyššia na gymnáziách. Tento rozdiel je menší u žien, no stále je prítomný – napríklad, lesbu by ako svoju spolusediacu prijalo vyše 53% žien na stredných odborných školách a takmer 68% na gymnáziách. Tento rozdiel postupne klesá s rastúcou „vzdialenosťou“.

Až 23% mužov na SOŠ by lesbu vylúčilo so svojej krajiny úplne, čo je takmer štvornásobok výsledku respondentov na gymnáziách a pri ženách to je 7,4%, čo je takmer dvojnásobok výsledku zodpovedajúcich respondentiek.

Tabuľka 13 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok stredných odborných škôl a gymnázií k lesbám pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	Stredné odborné školy			Gymnázia		
	Muži	Ženy	Iné	Muži	Ženy	Iné
bezpečný - nebezpečný	2,40	2,00	1,50	1,90	1,69	2,25
známy - tajomný	2,75	2,34	1,75	2,33	2,24	1,50
príťažlivý - nepríťažlivý	3,16	2,99	2,25	2,92	3,03	2,75
zdravý - chorý	3,10	2,52	1,58	2,73	2,02	2,25
potrebný - nepotrebný	3,18	2,39	2,08	2,82	2,17	2,50
slobodný - obmedzovaný	2,51	2,74	3,17	2,59	3,26	2,50

Rozdiely medzi postojmi žiakov a žiačok k lesbám sú pri použití metódy sémantického diferenciálu čiastočne viditeľné. Žiaci gymnázií častejšie označovali lesby ako bezpečné, známe, zdravé a potrebné. Výsledky oboch skupín sú podobné pri kritériách „príťažlivý – nepríťažlivý“ a „slobodný – obmedzovaný“, kde sa pohybovali okolo stredovej hodnoty – 3.00.

U žien je taktiež možné pozorovať rozdiely – gymnazistky považovali lesby za bezpečné, no volili túto možnosť častejšie ako muži. Toto isté platí aj pri možnostiach zdravá, potrebná ale aj obmedzovaná. Rozdiely nebolo možné rozlíšiť pri porovnaní kritérií „známy – tajomný“ a „príťažlivý – nepríťažlivý“.

3.2 Súvis vierovyznania a tolerance k vybraným skupinovým menšinám

V tejto kapitole budeme porovnávať toleranciu sexuálnych menšín (gayov, transrodových osôb a lesieb) u žiakov stredných škôl s vierovyznaním a u žiakov bez vyznania.

Tabuľka 14: Počet respondentov v jednotlivých skupinách, rozdelený podľa vierovyznania respondenta.

Vierovyznanie	rímskokatolícke	evanjelické	iné	bez vyznania
Počet respondentov	450	89	56	337

Keďže bola respondentom umožnená možnosť neuviesť svoje vierovyznanie, vzorka je menšia ako v predošlej otázke – zapojilo sa 932 žiakov. Najväčšou skupinou sú

žiaci s rímskokatolíckym vierovyznaním. Po nich nasledujú žiaci bez vyznania, žiaci s evanjelickým vierovyznaním a nakoniec žiaci, ktorí uviedli možnosť vlastnej odpovede. Táto možnosť zahŕňa najmä gréckokatolícku alebo pravoslávnu cirkev, ale vyskytli sa aj respondenti hlásiaci sa k Budhizmu alebo Judaizmu.

Postoj ku gayom

Tabuľka 15 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov ku gayom podľa vierovyznania pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	rímskokatolícke	evanjelické	iné	bez vyznania
spolusediaci v lavici	44,89%	37,08%	44,64%	58,75%
môj kamarát	59,56%	57,30%	57,14%	74,78%
žiak v mojej triede	71,56%	69,66%	64,29%	82,49%
žiak inej triedy	79,33%	74,16%	69,64%	85,76%
žiak inej školy	84,00%	80,90%	75,00%	89,02%
vylúčil by som ho zo svojej krajiny	16,00%	19,10%	25,00%	10,98%

Z uvedenej tabuľky je možné vyčítať, že najtolerantnejšie postoje ku gayom mali žiaci bez vyznania, ktorí dosahovali najvyššie hodnoty akceptácie tejto skupiny ľudí zo všetkých skupín respondentov – takmer 59% z nich by prijalo gaya ako svojho spolusediaceho, čo je o necelých 14% viac ako uviedli žiaci s rímskokatolíckym a iným vyznaním. Žiaci s evanjelickým vyznaním dosahovali ešte nižšiu hodnotu – 37%. Rozdiely medzi jednotlivými náboženstvami sa ale na druhom stupni vyrovnali – ako svojho kamaráta by gaya prijalo 57% - 59% veriacich. Pri žiakoch bez vyznania to boli takmer tri štvrtiny respondentov, čo je o necelých 20% viac. Rozdiely sa pri porovnávaní nasledujúcich možností vyrovnávali najmä medzi respondentmi s rímskokatolíckym vierovyznaním a respondentmi bez vyznania a tento rozdiel bol približne 5%. O niečo menej boli tolerantnejší respondenti s evanjelickým vierovyznaním a najmenej tolerantní boli žiaci, ktorí uviedli svoje vierovyznanie ako „iné“.

Zo svojej krajiny by gaya vylúčilo necelých 11% respondentov bez vyznania, presne 16% respondentov s rímskokatolíckym vierovyznaním, viac ako 19% respondentov s evanjelickým vierovyznaním a až každý štvrtý respondent, ktorý uviedol svoje vierovyznanie ako „iné“.

Z tohto možno usúdiť, že žiaci bez vyznania majú ku gayom tolerantnejší postoj. Sú ochotnejší ich pustiť „bližšie ku sebe“ na škále sociálnej vzdialenosti a menej z nich by takéto osoby vylúčilo zo spoločnosti úplne. Rozdiely medzi jednotlivými vierovyznaniami sú taktiež badateľné – najtolerantnejší boli rímskokatolíci, po nich nasledovalo evanjelické vierovyznanie a najmenej tolerantné postoje mali žiaci, ktorí uviedli svoje vierovyznanie ako iné.

Tabuľka 16 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov ku gayom podľa vierovyznania pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	rímskokatolícke	evanjelické	iné	bez vyznania
bezpečný - nebezpečný	2,20	2,33	2,55	1,90
známy - tajomný	2,57	2,64	2,32	2,28
príťažlivý - nepríťažlivý	3,76	3,76	3,57	3,43
zdravý – chorý	2,91	2,88	3,11	2,37
potrebný - nepotrebný	2,83	2,93	2,84	2,44
slobodný - obmedzovaný	3,02	2,90	2,95	2,95

Z uvedenej tabuľky, ktorá zobrazuje výsledky skúmania postojov pomocou metódy sémantického diferenciálu, je možné vyčítať, že žiaci bez vyznania inklinovali skôr ku kladným vlastnostiam pri tejto skupine ľudí a toto je možné vidieť pri každom meranom kritériu. Je dôležité podotknúť, že všetky skupiny, s výnimkou respondentov s iným vierovyznaním, sa približovali k hodnote 2 na škále „bezpečný – nebezpečný“, čiže je možné tvrdiť, že gayov považujú za bezpečných.

Obe prieskumné metódy teda dokazujú vyššiu mieru tolerancie gayov pri skupine respondentov bez vyznania. Zo skupín veriacich sú najtolerantnejší žiaci s rímskokatolíckym vierovyznaním a najmenej tolerantní boli respondenti, ktorí uviedli ich vyznanie ako „iné“.

Postoj k transrodovým osobám

Tabuľka 17 ukazuje, že výsledky nie sú jednoznačné, ako to bolo pri skúmaní postojov týchto skupín ku gayom. Žiakov bez vyznania, ktorí by prijali transrodovú osobu ako svojho spolusediaceho a svojho kamaráta bolo viac, ako žiakov s rímskokatolíckym a evanjelickým vierovyznaním. Zároveň ale dosiahli najväčšiu hodnotu pri možnosti

úplného vylúčenia takejto osoby zo svojej krajiny – takmer jedna tretina uviedla túto možnosť. Najtolerantnejšou skupinou boli v tomto prípade žiaci, ktorí uviedli vlastné, iné, vierovyznanie.

Tabuľka 17 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov k transrodovým osobám podľa vierovyznania pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	rímskokatolícke	evanjelické	iné	bez vyznania
spolusediaci v lavici	34,22%	25,84%	45,99%	41,07%
môj kamarát	42,22%	33,71%	56,38%	41,07%
žiak v mojej triede	56,67%	51,69%	68,55%	58,93%
žiak inej triedy	66,67%	58,43%	77,45%	60,71%
žiak inej školy	75,56%	71,91%	82,79%	67,86%
vylúčil by som ho zo svojej krajiny	24,44%	28,09%	17,21%	32,14%

Na základe prvej tabuľky nie je možné prísť s jednoznačným záverom. Najtolerantnejší k týmto osobám boli žiaci s iným vierovyznaním, no v kontexte všetkých vierovyznaní ako celku tvoria iba menšinu (pozri Tabuľka 14). Medzi väčšinovými skupinami je možno pozorovať rozdiely, no na základe týchto rozdielov nie je možné jednoznačne vyhodnotiť, či sú žiaci bez vyznania viac alebo menej tolerantní, keďže ich výsledky naznačujú istú mieru polarizácie – v porovnaní s veriacimi by viac z nich prijalo transrodovú osobu ako svojho spolusediaceho alebo kamaráta, ale zároveň aj viac žiakov bez vyznania by takúto osobu vylúčilo úplne.

Tabuľka 18 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov k transrodovým osobám podľa vierovyznania pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	rímskokatolícke	evanjelické	iné	bez vyznania
bezpečný - nebezpečný	2,76	2,98	2,80	2,31
známy - tajomný	2,98	3,02	2,86	2,69
príťažlivý - nepríťažlivý	3,90	4,13	3,73	3,54
chorý - zdravý	3,27	3,33	3,38	2,80
potrebný - nepotrebný	3,16	3,48	3,09	2,82
slobodný - obmedzovaný	3,20	3,18	3,18	3,21

Druhá tabuľka (Tabuľka 18, Príloha 1) ukazuje podobný trend ako skúmanie postojov ku gayom pomocou metódy sémantického diferenciálu v predošlej podkapitole – žiaci bez vyznania dosahujú najnižšie priemerné hodnoty vo všetkých hodnotiacich kritériách, najviac inklinujú ku kladným vlastnostiam a možno vidieť veľmi podobné výsledky aj pri kritériu „slobodný – obmedzovaný“.

Postoj k lesbám

Tabuľka 19 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov k lesbám na základe vierovyznania pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	rímskokatolícke	evanjelické	iné	bez vyznania
spolusediaci v lavici	48,89%	40,45%	62,02%	58,93%
môj kamarát	60,00%	61,80%	76,56%	62,50%
žiak v mojej triede	75,78%	76,40%	86,35%	78,57%
žiak inej triedy	80,44%	80,90%	85,76%	80,36%
žiak inej školy	87,33%	93,26%	90,21%	85,71%
vylúčil by som ju zo svojej krajiny	12,67%	6,74%	9,79%	14,29%

Tabuľka 19 ukazuje veľmi podobnú situáciu ako pri skúmaní postoja k transrodovým osobám – žiaci bez vyznania dosahujú vyššie hodnoty prijatia lesby ako svojej spolusediacej, kamarátky a spolužiačky. Zároveň ale viac žiakov bez vyznania zdieľa postoj, že by takúto osobu vylúčili zo svojej krajiny, ako žiakov s vierovyznaním. Tu je ale rozdiel medzi žiakmi s rímskokatolíckym vierovyznaním a žiakmi bez vyznania nižší ako 2% a najnižšiu hodnotu pri vylúčení zo svojej krajiny dosahujú žiaci s evanjelickým vierovyznaním. Títo žiaci ale zároveň najmenej inklinovali k prijatí lesby ako svojej spolusediacej – len niečo cez 40% osôb s evanjelickým vierovyznaním zvolilo túto možnosť.

Na základe prvej metódy teda nie je možné určiť vzťah medzi vierovyznaním a toleranciou k tejto skupine. Najvyššie hodnoty je možné pozorovať opäť u menšinovej skupiny iného vierovyznania. S výnimkou tejto skupiny sú ale výsledky veľmi podobné a v niektorých situáciách sú tolerantnejší žiaci bez vyznania a v iných sú to práve žiaci s vierovyznaním.

Tabuľka 20 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov k lesbám na základe vierovyznania pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	rímskokatolícke	evanjelické	iné	bez vyznania
bezpečný - nebezpečný	2,17	2,12	2,16	1,83
známy - tajomný	2,53	2,45	2,55	2,26
príťažlivý - nepríťažlivý	3,17	3,17	3,07	2,82
chorý - zdravý	2,80	2,79	2,73	2,29
potrebný - nepotrebný	2,70	2,84	2,43	2,38
slobodný - obmedzovaný	2,75	2,79	2,79	2,74

Metóda sémantického diferenciálu opäť ukazuje rovnaký záver ako pri predošlých dvoch skupinách – kladné možnosti najčastejšie volili práve žiaci bez vyznania a pri poslednom kritériu, slobodná – obmedzovaná, boli výsledky všetkých štyroch skupín takmer identické.

3.3 Rozdiely v postojoch voči lesbám, gayom a transrodovým osobám

Tabuľka 21 – Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov k lesbám, gayom a transrodovým osobám pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	lesba	gay	transrodová osoba
spolusediaci/spolusediaca v lavici	52,84%	48,22%	37,92%
môj kamarát/moja kamarátka	65,83%	63,72%	46,20%
žiak/žiačka v mojej triede	79,02%	74,40%	60,25%
žiak/žiačka inej triedy	82,10%	80,17%	69,20%
žiak/žiačka inej školy	88,55%	84,60%	77,19%
vylúčil by som ho/ju z svojej krajiny	11,45%	15,40%	22,81%

Cieľom tejto podkapitoly je pozorovať rozdielne vnímanie jednotlivých vybraných skupín zo skupiny LGBT. Vzorkou sú žiaci stredných odborných škôl a gymnázií, s počtom respondentov 1039.

Z tabuľky sú viditeľné jasné rozdiely v tolerancii týchto troch skupín. Ako spolusediacu v lavici by lesbu prijalo necelých 53%, zatiaľ čo gaya by prijalo iba 48,22% a transrodovú osobu by prijalo ešte o 10% menej žiakov. Ako kamaráta alebo kamarátku

by lesbu a gaya prijal približne rovnaký počet žiakov (65,83% a 63,72%) a pri transrodovej osobe je toto číslo o nižšie o 17%. Podobné rozdiely sú viditeľné pri nasledujúcich troch stupňoch prijatia týchto skupín. 11,4% žiakov by lesbu zo svojej krajiny vylúčilo úplne, zatiaľ čo u gayov je toto číslo o 4% vyššie. Transrodové osoby sú opäť prijímané najmenej – takmer 23% respondentov by ich zo svojej krajiny vylúčilo úplne.

Z týchto výsledkov je možné usúdiť, že najviac akceptovanou sexuálnou menšinou z vybraných skupín sú lesby, keďže dosahovali najväčšie miery prijatia a zároveň boli respondentami najmenej často vylučované z krajiny. Naopak, najmenšiu toleranciu môžeme vidieť u transrodových osôb, ktoré by zo svojej krajiny vylúčil až každý piaty opýtaný.

Tabuľka 22 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov k lesbám, gayom a transrodovým osobám pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	lesba	gay	transrodová osoba
bezpečný - nebezpečný	2,07	2,14	2,62
známy - tajomný	2,44	2,46	2,87
príťažlivý - nepríťažlivý	3,03	3,63	3,77
zdravý - chorý	2,62	2,74	3,11
potrebný - nepotrebný	2,61	2,73	3,07
slobodný - obmedzovaný	2,74	2,97	3,19

Metóda sémantického diferenciálu zobrazuje rozdiely vo vnímaní týchto skupín iba v niektorých prípadoch. Potvrdzuje ale, že pri hodnotiacich kritériách dosahovali najmenej kladné hodnoty práve transrodové osoby, zatiaľ čo lesby a gayovia boli vnímaní podobne, s výnimkou kritéria príťažlivý – nepríťažlivý, kde žiaci vnímali gayov častejšie za nepríťažlivých.

3.4 Frekvencia a dĺžka vplyvu a ich súvislosť s postojom žiakov

Pomocou dotazníka bola meraná aj frekvencia výskytu konkrétnych skupín so žiakmi. V tejto kapitole sa budeme sústreďovať na 2 skupiny – Rómov (najčastejšie sa vyskytujúca – pre žiakov najznámejšia) a transrodové osoby (najmenej často sa vyskytujúca).

Tabuľka 23: Počet respondentov podľa frekvencie kontaktu so skúmanými skupinami.

	Denne v triede	Denne mimo triedy	Týždenne	Mesačne	Ročne	Nikdy
Rómovia	229	296	299	103	68	44
Transrodové osoby	105	68	88	128	220	430

Tabuľka 24 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov k Rómom na základe frekvencie kontaktu pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	Denne v triede	Denne mimo triedy	Týždenne	Mesačne	Ročne	Nikdy
spolusediaci v lavici	47,60%	39,19%	44,15%	45,63%	51,47%	22,73%
môj kamarát	65,50%	58,78%	58,53%	52,43%	60,29%	45,45%
žiak v mojej triede	82,10%	76,01%	77,93%	77,67%	82,35%	75,00%
žiak inej triedy	82,53%	83,11%	86,62%	85,44%	89,71%	84,09%
žiak inej školy	84,28%	88,18%	91,97%	93,20%	92,65%	88,64%
vylúčil by som ho zo svojej krajiny	15,72%	11,82%	8,03%	6,80%	7,35%	11,36%

Pri porovnaní jednotlivých skupín respondentov v Tabuľke 24 sme zistili, že sú viditeľné iba malé rozdiely medzi skupinami. Asi jedinou výnimkou sú respondenti, ktorí uviedli že sa s Rómom nestretli nikdy – v tomto prípade by menej ako štvrtina z nich prijala Róma ako spolusediaceho v lavici, čoho dôvodom môžu byť predsudky. Na ďalších stupňoch sa ale tieto miery vyrovnali. Najtolerantnejšou skupinou k Rómom boli respondenti, ktorí sa s Rómom stretávajú ročne alebo mesačne, kde dosahovali najvyššie miery akceptancie Rómov ako spolusediacich a zároveň najmenej z nich by takúto osobu vylúčilo z krajiny (okolo 7%). Naopak, najväčšiu mieru pri možnosti „vylúčil by som ho z mojej krajiny“ dosahovali práve žiaci, ktorí sa s Rómom stretávajú každý deň v triede – 15,7%.

Pri použití metódy sémantického diferenciálu (Tabuľka 25) sa nepodarilo nájsť súvislosť medzi frekvenciou kontaktu s touto skupinou a odpoveďami respondentov – číselné hodnoty boli vo všetkých prípadoch veľmi podobné. Asi jedinou pozoruhodnou

výnimkou je kritérium „známy – tajomný“, kde je možné vidieť častejšie naklonenie sa možnosti „známy“ pri respondentoch, ktorí sa s nimi stretávali častejšie.

Tabuľka 25 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov k Rómom na základe frekvencie kontaktu pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	Denne v triede	Denne mimo triedy	Týždenne	Mesačne	Ročne	Nikdy
bezpečný - nebezpečný	2,88	3,04	3,02	2,93	2,88	3,07
známy - tajomný	2,60	2,64	2,72	2,84	3,00	2,98
príťažlivý - nepříťažlivý	3,66	3,75	3,94	3,83	3,74	3,82
zdravý - chorý	2,85	2,95	2,79	2,86	2,63	3,05
potrebný - nepotrebný	2,79	2,83	2,68	2,78	2,71	3,05
slobodný - obmedzovaný	2,55	2,49	2,64	2,42	2,57	2,48

Tabuľka 26 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok k transrodovým osobám na základe frekvencie kontaktu pomocou metódy sémantického diferenciálu.

	Denne v triede	Denne mimo triedy	Týždenne	Mesačne	Ročne	Nikdy
spolusediaci v lavici	53,33%	48,53%	48,86%	43,75%	41,82%	39,30%
môj kamarát	63,81%	63,24%	61,36%	62,50%	58,18%	56,28%
žiak v mojej triede	81,90%	80,88%	75,00%	82,03%	76,82%	77,67%
žiak inej triedy	86,67%	86,76%	85,23%	83,59%	86,82%	83,02%
žiak inej školy	89,52%	94,12%	86,36%	87,50%	91,36%	88,37%
vylúčil by som ho zo svojej krajiny	10,48%	5,88%	13,64%	12,50%	8,64%	11,63%

Jasný súvis medzi frekvenciou kontaktu a postojmi žiakov nebolo možné dokázať ani pri skupine transrodových osôb. Pri použití škály sociálnej vzdialenosti (Tabuľka 26)

sa neukázal rast alebo klesanie hodnôt s častejším kontaktom tejto skupiny a respondentom a podobné je možné tvrdiť aj o výsledkoch získaných použitím metódy sémantického diferenciálu (Tabuľka 27).

Tabuľka 27 - Porovnanie postojov žiakov a žiačok žiakov k transrodovým osobám na základe frekvencie kontaktu pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti.

	Denne v triede	Denne mimo triedy	Týždenne	Mesačne	Ročne	Nikdy
bezpečný - nebezpečný	2,86	2,71	2,85	3,09	2,99	3,04
známy - tajomný	2,83	2,63	2,65	2,77	2,64	2,73
príťažlivý - nepríťažlivý	3,50	3,43	3,86	3,80	3,85	3,88
zdravý - chorý	2,52	2,57	2,86	2,91	2,86	2,96
potrebný - nepotrebný	2,51	2,57	2,69	2,84	2,69	2,91
slobodný - obmedzovaný	2,78	2,56	2,85	2,56	2,42	2,48

3.5 Analýza osobných komentárov – kvalitatívna analýza

V poslednej sekcii dotazníka dostal respondent priestor zanechať svoj osobný komentár ku každej zo skúmaných menšín. Táto otázka bola nepovinná a v priemere ju vyplnila len necelá tretina respondentov. Cieľom tejto sekcie bolo najmä získať podklady na analýzu potenciálnych problémov, ktoré môžu mať žiaci so spomínanými menšinami, no zároveň sme tieto odpovede rozdelili do štyroch kategórií – neutrálne, pozitívne, negatívne a nenávisťné.

Pri prvej skupine, Rómoch, sa často vyskytovali negatívne komentáre z dôvodu zlej skúsenosti v minulosti alebo kvôli ich využívaniu sociálneho systému a nedostatku práci – „*Nepracujú a aj tak majú toho viac ako my*“ (žena, 18+, SOŠ). Vyskytovali sa aj nenávisťné komentáre, ktoré voči tejto skupine chceli použiť aj násilie: „*Nenávidím ich (prajem im vyhladenie)*“ (muž, 15 a menej, SOŠ), „*Zabiť, utlačiť*“ (muž, 16-17 rokov, SOŠ). Vyskytovali sa ale aj pozitívne komentáre, kde respondenti opisovali napríklad ich kamarátov alebo spolužiakov z tejto skupiny a pozitívne skúsenosti s nimi a väčšinu

komentárov tvorili neutrálne, ktoré nezobrazovali negatívnu ani pozitívnu skúsenosť či názor.

Osobné komentáre k skupinám gayov, lesbičiek a transrodových osôb boli často veľmi podobné. Vyskytovali sa všetky typy komentárov, no väčšinou išlo o pozitívne alebo neutrálne komentáre k týmto menšinám. V porovnaní s ostatnými skupinami sa tu ale zároveň častejšie vyskytovali nenávistné komentáre – pri transrodovým osobách tvorili takmer 20% všetkých komentárov. Príkladmi sú napríklad komentáre ako „*Zabiť a vykastrovať*“ (muž, 16-17 rokov, SOŠ) alebo „*Fuj ty k****t nech sa zabijú*“ (muž, 16-17, SOŠ). Veľmi častou témou komentárov o sexuálnych menšinách bolo aj nazývanie jednotlivých skupín chorobami. Pri tejto sekcii je stále možné pozorovať nízku toleranciu a vysokú nenávisť k týmto skupinám v našej spoločnosti.

Tolerantnejšími boli komentáre o Ukrajincoch, kde veľa žiakov vyjadrovalo týmto ľuďom podporu v ich ťažkej situácii, napríklad „*Treba im pomôcť, však sú vo vojne!*“ (muž, 18+, gymnázium). Dôvodom tejto nižšej tolerancie môže byť istá kultúrna podobnosť – niektorí respondenti označovali Ukrajincov za bratov a poukazovali na to, že sú si s nimi veľmi podobní. Vyskytli sa ale aj negatívne komentáre, ktoré poukazovali najmä na rôzne výhody poskytované tejto skupine obyvateľov a niektorí respondenti sa vyjadrili, že by mal štát radšej pomáhať Slovákom.

Za najmenej diskriminovanú menšinu by sme na základe osobných komentárov označili žiakov s individuálnymi študijnými potrebami – tu prevládali pozitívne komentáre. Asi jedinou výhradou, ktorá sa vyskytla, bolo, že títo žiaci môžu niekedy spomaľovať alebo narúšať vyučovanie ostatných žiakov v triede. Tento názor bol ale vyjadrený slušne a z 285 komentárov boli ako nenávistné označené len 2 z nich.

4 VÝSLEDKY PRÁCE

V tejto kapitole zhrnieme výstupy z prieskumu a odpovede na prieskumné otázky. Hlbšia analýza, podložená číselnými údajmi, je uvedená v prílohách a pri interpretácii prieskumných zistení.

Odpoveďou na prvú prieskumnú otázku je, že žiaci stredných odborných škôl boli menej tolerantní voči všetkým šiestim vybraným skupinám ako žiaci gymnázií. Toto bolo viditeľné najmä pri použití prvej prieskumnej metódy - Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti. Žiaci gymnázií inklinovali ku kladným možnostiam aj pri druhej metóde – metóde sémantického diferenciálu. Bolo taktiež zistené, že ženy boli v oboch prípadoch tolerantnejšie ako muži.

Pri druhej prieskumnej otázke boli skúmané postoje žiakov k sexuálnym menšinám (gayom, transrodovým osobám a lesbám) na základe ich vierovyznania. Tu je možné pozorovať tolerantnejšie postoje ku gayom u žiakov bez vyznania v porovnaní so žiakmi s vierovyznaním v oboch skúmaných metódach. Pri zvyšných dvoch skúmaných skupinách sa vyššia tolerancia u respondentov bez vyznania ukázala iba čiastočne, za použitia metódy sémantického diferenciálu. Toto sa ale nepodarilo potvrdiť pomocou Bogardusovej škály sociálnej vzdialenosti, kde boli v ojedinelých prípadoch žiaci s vyznaním dokonca tolerantnejší.

Odpoveďou na tretiu prieskumnú otázku je, že najviac tolerovanou sexuálnou menšinou boli lesby, čo dokazovala najmä škála sociálnej vzdialenosti. Druhou najtolerovanejšou skupinou boli gayovia a najmenej tolerovanými boli transrodové osoby. Tieto výsledky sú viditeľné najmä pri použití škály sociálnej vzdialenosti, no vo väčšine prípadov to potvrdzovala aj metóda sémantického diferenciálu.

Pri štvrtej prieskumnej otázke nebolo možné dokázať súvis medzi frekvenciou kontaktu a jednotlivými postojmi žiakov ku ktorejkoľvek zo vybraných skupín. Metóda sémantického diferenciálu naznačovala istú súvislosť medzi týmito faktormi pri niektorých z meraných kritérií, no toto nepovažujeme za dostatočné na potvrdenie závislosti frekvencie kontaktu a postojov žiakov.

Analýza osobných komentárov žiakov poukázala na výskyt nenávistných komentárov voči takmer všetkým menšinám. Toto sa ale najmä týkalo Rómov a jednotlivých sexuálnych menšín. Časté problémy, ktoré respondenti spomínali, sú popísané v zodpovedajúcej kapitole.

4.1 Praktické odporúčania

Považujeme za dôležité, aby práve škola bola bezpečným miestom pre už spomínané osoby. Je priam neprípustné, aby bol človek šikanovaný za svoje znevýhodnenie, sexuálnu orientáciu alebo rasovú či etnickú príslušnosť. Vzdelanie mladých ľudí je budúcnosť a práve týmito spôsobmi je im toto vzdelanie odopierané.

Jedným zo spôsobov, ktorý by mohol dopomôcť k zvýšeniu tolerancie a zníženiu nenávisťi k týmto skupinám, je podľa nás práve práca so žiakmi a aktivity zamerané na pochopenie rozmanitosti z tohto dôvodu boli uskutočnené diskusie spojené s aktivitami o rozmanitosti na Gymnáziu Jozefa Gregora Tajovského v Banskej Bystrici, ktorých sa zapojili žiaci prvého ročníka.

Jedna z realizovaných aktivít bola hra INAKosti od NIVAM, s cieľom rozvíjať citlivosť a empatiu k rozmanitosti ľudských príbehov, rozšíriť vedomosti o rôznych oblastiach ľudskej rozmanitosti a tiež učiť žiakov poskytnúť sociálnu oporu a prijatie osobám, ktoré sú v niektorom ohľade aktuálne menšinou (NIVAM 2022).

Zároveň sme spracovali informácie o jednotlivých skupinách spomínaných v kapitole 1 do farebných papierových brožúr a tieto brožúry boli žiakom rozdane, s cieľom priblížiť tieto skupiny a poskytnúť základné informácie vo vizuálne atraktívnej forme.

Myslíme si, že jadrom vzdelávania na slovenských školách v rámci jednotlivých predmetov by mala byť výchova smerujúca k rešpektovaniu kultúrnej, etnickej a rodovej rozmanitosti. Taktiež si myslíme, že by mohol byť vytvorený samostatný vyučovací predmet, nakoľko otvorený a aktívny prístup pedagógov by určite posilnil na škole túto atmosféru bezpečia a slobody.

Ďalší z problémov vidíme v nedostatku pomoci pre žiakov z týchto skupín. Ak sa žiak necíti v škole komfortne alebo je šikanovaný, často nemá k dispozícii z dôvodu nedostatku psychológov odbornú pomoc, čo môže viesť k zhoršeniu jeho situácie. Vyššia dostupnosť školských psychológov alebo iných kvalifikovaných odborníkov by týmto ľuďom pomohla v ich neľahkých situáciách, kedy by sa mali na koho obrátiť.

Nakoniec by sme uvítali podporu týchto skupín ľudí aj zo strany štátu a jeho najvyšších predstaviteľov. Ako sme popísali v druhej kapitole, tieto osoby vplývajú svojimi tvrdeniami na spoločnosť negatívne a toto následne poškodzuje obraz týchto skupín a dopomáha k šíreniu predsudkov v spoločnosti. Toto považujeme za jeden z kľúčových problémov a dôvodov netolerantných postojov k týmto skupinám.

Záver

Pozorovali sme postoje žiakov stredných škôl k šiestim skupinám obyvateľstva, ktoré sa prezentujú inakosťou. Skúmali sme rozdiely na postojoch žiakov na základe typu školy, ktorú navštevujú, pohlavia, vierovyznania a na základe frekvencie kontaktu s týmito menšinami. Ďalej sme skúmali rozdiely medzi jednotlivými sexuálnymi menšinami a analyzovali sme osobné komentáre žiakov. Zistili sme, že medzi žiakmi stredných odborných škôl a gymnázií a taktiež medzi jednotlivými pohlaviami sú veľké rozdiely v tolerancii týchto skupín.

Po hrozivom čine z nenávisti, ktorý sa stal v októbri 2022 v Bratislavskej Teplárni je zrejmé, že práca na odbúravaní nenávisti k osobám prezentujúcim sa inakosťou by mala byť jednou z priorít. Tu si ale dovoľíme tvrdiť, že sa tomuto problému venuje vo všeobecnosti len minimum úsilia.

Naša práca potvrdzuje, že žiaci stredných škôl často nie sú ochotní prijať takéto osoby a potvrdzuje aj výskyt nenávisťných postojov a komentárov voči nim. Toto vytvára pre osoby prezentujúce sa inakosťou nepriateľské prostredie, v ktorom sa nemôžu cítiť bezpečne. Myslíme si, že ak toto bezpečné prostredie pre žiakov vytvorené nie je, nemôžu v pokoji a naplno pracovať na dosiahnutí ich študijných výsledkov, na naplnení ich potenciálu a na seba rozvoji a spoznávaní samého seba.

Na základe doterajších poznatkov v tejto oblasti a aj na základe výsledkov prieskumu si uvedomujeme, že je nutné podniknúť kroky, ktoré dopomôžu k riešeniu tohto problému. Uskutočnili sme diskusie spojené s aktivitami o rozmanitosti so žiakmi prvého ročníka na Gymnáziu Jozefa Gregora Tajovského v Banskej Bystrici a popísali sme odporúčania, ktoré považujeme za nápomocné pri ďalšom odstraňovaní nenávisťných postojov v spoločnosti.

Prácu by sme uzavreli s tvrdením, že bez predsudkov a nenávisti voči určitým skupinám by sme sa mali v spoločnosti lepšie všetci. Tak prečo sa tu stále tieto predsudky a nenávisťné prejavy nachádzajú? Každý jeden z nás môže týmto ľuďom pomôcť aj malými vecami ako napríklad pekným slovom, no napriek tomu, viacerí z nás si radšej zvolia možnosť poníženia takejto osoby len z dôvodu, že je iný. A toto považujeme za niečo, čo treba zmeniť.

Zhrnutie

Práca „Inakosť na školách“ je zameraná na skúmanie rozdielov medzi vnímaním osôb prezentujúcich sa inakosťou žiakmi stredných škôl Slovenska. V prvej kapitole pracuje s dostupnými definíciami inakosti a charakterizuje skupiny ľudí prezentujúcich sa inakosťou. Následne pomocou metódy anonymného online dotazníka distribuovaného na vybrané slovenské školy mapuje postoje zamerané na odlišné vnímanie vybraných skupín na základe rôznych kritérií. Porovnáva sa rozdiel medzi postojmi respondentov na základe typu navštevovanej školy – stredné odborné školy a gymnáziá, postoj žiakov s vierovyznaním a bez neho voči sexuálnym menšinám na základe frekvencie kontaktu s nimi a taktiež porovnáva vnímanie troch rôznych skupín z komunity LGBTQ – gayov, lebieb a transrodových osôb všeobecnou vzorkou. V práci sú analyzované a zhrnuté výsledky prieskumu a na záver sú poskytnuté praktické odporúčania, ktoré by mali pomôcť k zníženiu negatívnych postojov a nenávisti v spoločnosti voči osobám prezentujúcim sa inakosťou.

Resumé

The thesis "Inakosť na školách" is focused on the examination of the differences between the views of people presenting themselves as different, by secondary school students in Slovakia. In the first chapter, the general definitions of difference, the groups mentioned and their issues are analyzed and discussed. Subsequently, using the method of an anonymous online questionnaire, which had been distributed to selected Slovak schools, maps attitudes aimed at different perceptions of selected groups based on various criteria. The difference between the attitudes of the respondents based on the type of school attended - secondary vocational schools and gymnasiums, the attitude of students with and without religion towards sexual minorities and the different views based on the frequency of contact with the groups. It also compares the perception of three different groups from the LGBTQ community - gays, lesbians and transgender people by a general sample. The thesis analyzes and summarizes the results of the questionnaire and at the end, practical recommendations are provided that should help to reduce negative attitudes and hatred in society towards people who present themselves differently.

Zoznam použitej literatúry

AMNESTY INTERNATIONAL, 2023. Stav ľudských práv v roku na Slovensku v roku 2022. *Amnesty Slovakia* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://www.amnesty.sk/stav-ludskych-prav-v-roku-na-slovensku-v-roku-2022/>

DEDINSKÝ, Matej, 2023. Milan Majerský sa ospravedlnil LGBTI+ ľuďom za „pliagu“, myslí ňou ich registrované partnerstvá a manželstvá. *Aktuality.sk* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/c7BthyN/milan-majersky-sa-ospravedlnil-lgbti-ludom-za-pliagu-mysli-nou-ich-registrovane-partnerstva-a-manzelstva/>

DONČEVOVÁ, Silvia, 2016. *Nová výzva pre slovenskú školu: k tolerancii inakosti v školskom prostredí. In: Sociálni pedagógia 2016. Budoucnosť Evropy; Řešení sociálně kulturních problémů. Zborník z medzinárodnej konferencie. Brno: IMS. 2016. s. 279 - 285. ISBN 978-80-88010-07-4.*

DUIGNAN, Brian, 2024. *LGBTQ Community | Definition, Meaning, & Flag | Britannica* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/lesbian-gay-bisexual-transgender-and-queer-community>

FILOVÁ, Katarína a Ivana ŠTEFÚNOVÁ, 2019. Z biskupov srší nenávisť voči gejom. *Pravda.sk* [online] [cit. 28.2.2024]. Dostupné na: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/522859-z-biskupov-srsi-nenavist-voci-gejom/>

HEČKOVÁ, Ivana, 2022. Myslíme si, že dnes ich je viac. LGBTI+ ľudia tu však boli aj v prvej republike či socializme (rozhovor). *Aktuality.sk* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/EguxhhR/myslime-si-ze-dnes-ich-je-viac-lgbt-ludia-tu-vsak-boli-aj-v-prvej-republike-ci-socializme-rozhovor/>

HERCEGOVÁ, Alexandra, 2023. *HNonline.sk - Ukrajinské deti nemajú isté miesto v škole. Pomôcť mala opravená budova, ale nemá ju kto zaplatiť* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://hnonline.sk/slovensko/96100730-ukrajina-otvara-skoly-a-ich-deti-na-slovensku-maju-problem-hrozia-vypadky-vo-vzdelavani>

HORÁK, Otakar, 2020. Psychologička: Na Slovensku prevažuje názor, že je v poriadku mať predsudky k Rómom. *Denník N* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/1748417/psychologicka-na-slovensku-prevazuje-nazor-ze-je-v-poriadku-mat-predsudky-k-romom/>

KOLLÁRIK, Teodor, 2008. *Sociálna psychológia*. B.m.: Univerzita Komenského Bratislava. ISBN 978-80-223-2479-3.

KURUC, Andrej a Jana JABLONICKÁ ZEŽULOVÁ, 2017. *Celoslovenský LGBT prieskum*. B.m.: Iniciatíva Inakosť.

LENGYELOVÁ, Emília, 2021. Znevýhodnené deti v školách často zažívajú neľahké situácie. *Správy RTVS* [online] [cit. 27.2.2024]. Dostupné na: <https://spravy.rtvsk.sk/2021/07/znevychodnene-deti-v-skolach-casto-zazivaju-nelahke-situacie/>

MIHALKOVÁ, Henrieta, 2023. Zarábame si na problém. Slovenskom sa túlajú deti z Ukrajiny, ktoré v školách nechcú prijať. *Pravda.sk* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/677698-povinna-skolska-dochadzka-ukrajinske-deti-ministerstvo-skolstva-vojna-ukrajina-gabcikovo-mareena/>

NIVAM, 2022. *INAKosti - HRA PLNÁ ROZMANITOSTI DOMOV AJ DO TRIEDY*. Bratislava: Národný inštitút vzdelávania a mládeže.

ORAVEC, Laco, Katarína KARCOLOVÁ, Mária MYDLIAROVÁ a Petra MELIKANTOVÁ, 2018. *Rómovia - mýty a fakty*. B.m.: Globálne vzdelávanie.

SEIDLER, Peter, Alena DUFEKOVÁ a Vladimira POLACKOVA BELIKOVA, 2013. *[IN]AKOSTI V TERCIÁRNOM VZDELÁVANÍ*. ISBN 978-80-558-0477-4.

STARUCH, Chantal, 2022. *Slovenskí politici dlhodobo urážajú homosexuálov. Mimovládne organizácie ich vyzvali, aby sa ospravedlnili* | *TVNOVINY.sk* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://tvnoviny.sk/domace/clanok/313701-slovenski-politici-dlhodobo-urazaju-homosexualov-mimovladne-organizacie-ich-vyzvali-aby-sa-ospravedlnili>

ŠŠI, 2021. *Školská integrácia žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) a vzdelávanie žiakov so ŠVVP v špeciálnych triedach ZŠ*. Bratislava: Štátna školská inšpekcia.

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV, 2022. *Prierezové témy* [online] [cit. 29.9.2024]. Dostupné na: <https://www.statpedu.sk/sk/svp/statny-vzdelavaci-program/statny-vzdelavaci-program-gymnazia/prierezove-temy/>

ŠUVADA, Martin, 2015. *Rómovia v slovenských mestách*. Bratislava: Politologický odbor Matice slovenskej. ISBN 978-80-8061-828-5.

TASR, 2022. Ukrajinci môžu cestovať zdarma aj v bratislavskej MHD. *bratislava.sme.sk* [online] [cit. 23.3.2024]. Dostupné na: <https://bratislava.sme.sk/c/22851724/ukrajina-rusko-vojna-invazia.html>

TASR, 2023. Rómovia boli aj v minulom roku diskriminovaní. *Správy RTVS* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://spravy.rtvsk.sk/2023/03/romovia-na-slovensku-stale-celia-diskriminacii-stat-nerobi-pre-nich-dost/>

ÚRAD SPLNOMOCNENCA VLÁDY SR PRE RÓMSKE KOMUNITY, 2019. *Atlas rómskych komunit na Slovensku 2019*.

VESELKOVÁ, Marcela a Branislav HÁBEL, 2023. *Pracovným migrantom z Ukrajiny sa na Slovensku darí lepšie ako odídencom*. B.m.: Inštitút sociálnej politiky ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

ZEMANÍKOVÁ, Ivana, 2023. Na homosexuálov útočia aj niektorí učitelia. Označujú ich za nechutných a hovoria o chorej ideológii. *Aktuality.sk* [online] [cit. 26.2.2024]. Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/2RCXMdk/na-homosexualov-utocia-aj-niektori-ucitelia-oznacuju-ich-za-nechutnych-a-hovoria-o-chorej-ideologii/>

PRÍLOHA 1 Dotazník

Informácie o respondentovi

1. Tvoje pohlavie

(1) Muž (2) Žena (3) Iné

2. Tvoj vek

(1) 15 a menej (2) 16-17 (3) 18 a viac

3. Názov školy a mesto:

4. Aká je tvoja národnosť?

(1) Slovenská (2) maďarská (3) rómska (4) ukrajinská (5) neželám si uviesť (6) Iná

5. Aké je tvoje vierovyznanie?

(1) Rímskokatolícke (2) evanjelické (3) bez vyznania (4) neželám si uviesť (5) Iné

Kontakt so skúmanými menšinami

1. Ako často prichádzaš do kontaktu s príslušníkom Rómskeho etnika?

(1) Každý deň - v triede (2) Každý deň - mimo triedy (3) Aspoň raz za týždeň

(4) Aspoň raz za mesiac (5) Aspoň raz za rok (6) Nikdy som sa nestretol s takouto osobou

2. Ako často prichádzaš do kontaktu s gayom?

(1) Každý deň - v triede (2) Každý deň - mimo triedy (3) Aspoň raz za týždeň

(4) Aspoň raz za mesiac (5) Aspoň raz za rok (6) Nikdy som sa nestretol s takouto osobou

3. Ako často prichádzaš do kontaktu s osobou z Ukrajiny?

(1) Každý deň - v triede (2) Každý deň - mimo triedy (3) Aspoň raz za týždeň

(4) Aspoň raz za mesiac (5) Aspoň raz za rok (6) Nikdy som sa nestretol s takouto osobou

4. Ako často prichádzaš do kontaktu s transrodovou osobou

(1) Každý deň - v triede (2) Každý deň - mimo triedy (3) Aspoň raz za týždeň

(4) Aspoň raz za mesiac (5) Aspoň raz za rok (6) Nikdy som sa nestretol s takouto osobou

5. Ako často prichádzaš do kontaktu so žiakom s individuálnymi potrebami?

(1) Každý deň - v triede (2) Každý deň - mimo triedy (3) Aspoň raz za týždeň

(4) Aspoň raz za mesiac (5) Aspoň raz za rok (6) Nikdy som sa nestretol s takouto osobou

6. Ako často prichádzaš do kontaktu so žiakom s lesbou?

(1) Každý deň - v triede (2) Každý deň - mimo triedy (3) Aspoň raz za týždeň

(4) Aspoň raz za mesiac (5) Aspoň raz za rok (6) Nikdy som sa nestretol s takouto osobou

Škála sociálnej vzdialenosti

1. Prijal by som Róma ako:

- (1) spolusediaceho v lavici (2) môjho kamaráta (3) žiaka v mojej triede
(4) žiaka inej triedy na škole (5) žiaka inej školy (6) vylúčil by som ho zo svojej krajiny

2. Prijal by som gaya ako:

- (1) spolusediaceho v lavici (2) môjho kamaráta (3) žiaka v mojej triede
(4) žiaka inej triedy na škole (5) žiaka inej školy (6) vylúčil by som ho zo svojej krajiny

3. Prijal by som Ukrajinca ako:

- (1) spolusediaceho v lavici (2) môjho kamaráta (3) žiaka v mojej triede
(4) žiaka inej triedy na škole (5) žiaka inej školy (6) vylúčil by som ho zo svojej krajiny

4. Prijal by som transrodovú osobu ako:

- (1) spolusediaceho v lavici (2) môjho kamaráta (3) žiaka v mojej triede
(4) žiaka inej triedy na škole (5) žiaka inej školy (6) vylúčil by som ho zo svojej krajiny

5. Prijal by som žiaka s individuálnymi študijnými potrebami ako:

- (1) spolusediaceho v lavici (2) môjho kamaráta (3) žiaka v mojej triede
(4) žiaka inej triedy na škole (5) žiaka inej školy (6) vylúčil by som ho zo svojej krajiny

6. Prijal by som lesbi ako:

- (1) spolusediaceho v lavici (2) môjho kamaráta (3) žiaka v mojej triede
(4) žiaka inej triedy na škole (5) žiaka inej školy (6) vylúčil by som ho zo svojej krajiny

Metóda sémantického diferenciálu

Skúmanými skupinami sú Rómovia, gayovia, Ukrajinci, transrodové osoby, žiaci s individuálnymi študijnými potrebami a lesbami.

bezpečný							nebezpečný
známy							tajomný
príťažlivý							nepríťažlivý
chorý							zdravý
potrebný							nepotrebný
slobodný							obmedzovaný

Osobný komentár (nepovinné)

1. Vyjadri svoj osobný postoj / skúsenosť s Rómom:

.....

2. Vyjadri svoj osobný postoj / skúsenosť s gayom:

.....

3. Vyjadri svoj osobný postoj / skúsenosť s Ukrajincom:

.....

4. Vyjadri svoj osobný postoj / skúsenosť s transrodovou osobou:

.....

5. Vyjadri svoj osobný postoj / skúsenosť s žiakom s individuálnymi študijnými potrebami:

.....

6. Vyjadri svoj osobný postoj / skúsenosť s lesbou:

.....

PRÍLOHA 2 Zoznam zapojených škôl

Tabuľka 28 - Zoznam zapojených škôl:

Kraj	Názov školy	Počet respondentov
Bratislavský	SPŠE Zochova 9, Bratislava	59
	Stredná odborná škola chemická, Bratislava	51
	Stredná odborná škola podnikania, Bratislava	17
	Stredná odborná škola kaderníctva a vizážistiky, Bratislava	15
Nitriansky	Obchodná akadémia, Levice	37
	SOSŠ Polytechnická DSA, Nitra	33
	Súkromná škola umeleckého priemyslu, Topoľčany	8
	SOŠp, Zlaté Moravce	8
	Stredná odborná škola obchodu a služieb, Komárno	1
Trnavský	Stredná zdravotnícka škola, Trnava	69
	SOŠT Jozefa Čabelku, Holíč	12
Žilinský	SSŠ EDUCO, Námestovo	62
	SOŠ Polytechnická, Ružomberok	38
	Stredná odborná škola lesnícka a Drevárska Jozefa Dekreta Matejovie, Liptovský Hrádok	33
	Škola umeleckého priemyslu, Ružomberok	29
	Obchodná akadémia, Liptovský Mikuláš	28
	Gymnázium, Púchov	23
	Súkromná škola umeleckého priemyslu, Žilina	21
	Stredná odborná škola dopravná, Martin - Priekopa	9
	Gymnázium Jozefa Cígera Hronského, Vrútky	8
	Konzervatórium Žilina	7
	SOŠ dopravná, Žilina	1
	Gymnázium, Martin	1

Trenčiansky	SPŠ, Stará Turá	1
Banskobystrický	Obchodná akadémia Mareka Frauwirtha, Banská Bystrica	77
	Gymnázium Boženy Slančíkovej Timravy, Lučenec	56
	Gymnázium L.Štúra, Zvolen	27
	SSOŠ pedagogická EBG, Brezno	19
	Stredná športová škola, Banská Bystrica	17
	Gymnázium F. Švantnera, Nová Baňa	15
	Súkromná obchodná akadémia DSA, Žiar nad Hronom	12
	Stredná odborná škola techniky a služieb, Brezno	5
	Gymnázium Andreja Sládkoviča, Krupina	6
	Stredná odborná škola, Žarnovica	4
	SSOŠ, Hliník nad Hronom	1
	Stredná odborná škola, Hnúšťa	9
Prešovský	Obchodná akadémia, Poprad	44
	Gymnázium arm. g. L. Svobodu, Humenné	35
	Stredná odborná škola pedagogická, Prešov	21
	SOŠ dopravná, Prešov	28
	Cirkevné Gymnázium sv. Mikuláša, Stará Ľubovňa	15
	Súkromná stredná odborná škola služieb, Bardejov	7
	SPŠ, Poprad	1
	Spojená škola Štefánikova, Bardejov	1
	Stredná odborná škola technická, Humenné	1
Košícký	Hotelová Akadémia, Košice	34
	Stredná odborná škola veterinárna, Košice	27
	SOŠ sv. Cyrila a Metoda, Michalovce	6